

Az erdő képe.

(Folytatás).

A mérsékelt égálj erdei, még a legelegyesebbek is, kevés különböző elemből vannak összeállítva. A mi lombos erdeink fő fanemei: tölgy, bükk, egyenként vagy csoportonként közbe szórt juhar, kőris, szil és gyertyánnal elegyítve; a lágyfák, mint a nyár, kecskefűz, csak is a vágásokban lépnek föl s ott futják le rövid életpályájokat. A túleveles erdők nagyobbára tiszta fenyvesek, bár néha azok is pár lombossal, milyenek a bükk, juhar, kőris vannak elegyítve. Ritkábbak a nyíres erdők, ámbár nálunk a rosz gazdálkodás következtében kelleténél több helyütt bitorolják a termőföldet. Fölfelé éjszának e fanem mindig gyakoribb, míg végre fönn a zordon sarkkör közelében ő zárja be a fatenyészet sorát, de már csak eltörpült, satnya példányokban. Mocsárokon és folyók mentében az öntvényeken éger erdők állanak, de inkább a mi déli vidékeinken honosak. A berekerdőkben, melyek a folyamok öntvény-környékében fekszenek, de folytonosan nem állanak víz alatt, roppant dús és buja a fatenyészet. Óriási méretű fűzek, jegenyék, kőrisek mindennapi dolgok, s a tölgy úgy kél, mint a kender; ha látná a hegyi ertő (*cultivator*), kinek makk vetései évről évre kiszáradnak, kifagynak, mint bámulna el: ha leírnók, talán el se hinné — —.

Délfelé a dió és gesztenyefa képez összefüggő erdőségeket, melyeket lejjebb a ciprusok s az örökzöld lombú fanemek váltják fel. Kelet-Európában és Ázsiában a nálunk nevezett fanemeken kívül — melyek természetesen a család más fajai által vannak képviselve, helyenkint tiszta hárserdőkkel találkozunk, mely fanem háncsát a muszkák gyékény és másféle fonásra használják és nagyban hozzák kereskedésbe. Amerikában a juharok lépnek fel tömegekben, melyeknek képző nedvét a Yankee lecsapolják és cukrot főznek belőle. Ezeken kívül bükk, többféle tölgyfaj, nyír és számos — nálunk nem ismert fenyő-fajok képezik a híres rengeteg őserdőket, melyekben az aljacsalt kalmiákból és amerikai somból (*Cornus florida*) áll. Ez őserdők azonban a pillanatnyi nyereségre számító földzsarolók kiméletlen pusztításai következtében

napról napra tünedeznek s az amerikaiak is kezdik már már érezni az erdők szükséges voltát. Még lejjebb dél felé a magniolák, gleditschia és robinia (ákác) fajok lépnek fel apróra osztott leveleikkel s illatos virágfürteikkel. Az aljzatot kecses vacciniák, andromedák, lángvörös lychnis, a kellemes houstonia s rózsaszín szirmu azáleák foglalják el: mind oly növények, melyek üvegházaink díszét képezik.

A főkör közelében fekvő erdőségek már nagyobb változatossággal bírnak fajokat illetőleg, és nagy részt örökzöld lombú fanemekből állanak. A fajok a földrészek szerint különbözök, de leginkább a myrthus (*myrthaceae*), örökzöld tölgy (*Quercus ilex*, *Qu. suber*, *Qu. infectoria*, *Qu. coccifera*), narancs (*auranthiaceae*), borostyán (*laurineae*) és proteaceák s a. t. családjába tartoznak. Mindazáltal daczára az alakok változatosságának s az aljzatot borító növényzet sokféleségének, — a mely között leginkább a kontyvirág (aron), jáczint, császárkorona (fritillaria) dús kifejlődése jellemzetes, — ezen erdőségek még is az egyformaság jellegét viselik magukon; a mi onnét van, mert fáknak sötét, feszes levélzete általjában véve egymáshoz igen hasonlít. Virágzata e fáknek még mindig egyezik a mi erdeinkével, annyiban, a mennyiben még igen egyszerű és sem szín, sem alak tekintetében nem tűnik fel; de annál dúsabb és pompásabb a cserjék és harasztoké, a mely ezernyi változatosságban bővíti el szemeinket.

Egészen sajátos jelleggel bírnak dél Afrika diosmák-, ezüst fényű proteák-, erikák-, prodokarpeák- s a. t. vagy Ausztráliának oukalypteák-, casuarineák-, banksiák-, melalenceák-, s leveletlen ákácokból álló erdei. Ezek a legbujább és legdúsabb virágzás által tűnnek ki. De mintha leveleik nem akarnák elzárni ezen pompás viragoktól a kifejlődésre szükséges napsugarakat, — nagy részt függőlegesen állanak élükkel fölfelé. Ennek következtében ezen erdők nem nyújtanak üde hús árnyat, a mi a talaj aljtenyészetére is igen károsan hat be, és azt okozza, hogy kinézésük bizonyos évszakokban pusztá, kiégett, holt.

Ezen már annyira alakdús örökzöld erdőségek átmenetet képeznek a forróövi erdőségekhez. Ez utóbbiaknak hatása az emberi kedélyre, különösen rengetegszerű nagyszerűségüknél fogva egészen sajátos, és

nem hasonlítható össze azon költői benyomással, melylyel mérsékelt földvünk tölgyes avagy bükkös erdőségei hatnak reánk.

Ha az utazók leírása szerint *), milyenek Humboldt, Burmeister, Martius, Junghuhn, kik a forróöv erdeit szintoly sokoldalulag, mint költőileg fogták fel — trópusi őserdőkhez közeledünk, már messziről feltűnik a roppant különbség, a mely ezen erdők és mérsékelt földvünk erdőségei külseje között vagyon. Már a szakadozott és szabálytalan körvonalok következtetni engednek az alakzatok oly sokszerű változatosságára. A körvonalak ezen szabálytalanságát a fáknak eltérő nagysága és a koronák sokféle alakzata okozza, a mely majd csúcsosan, majd gömbölydeden majd ismét laposan elterülve, emez laza, amaz ismét sűrű lombozattal törekedik az általános növény tömkelegből a napsugarak felé.

Mennél közelebb érünk ezen erdőkhez, annál nagyobb és feltűnőbb a változatosság: végre az egyes színkülönbségek is észrevehetőek lesznek. Mily tarka vegyület! Ez mindent túlhalad a mit csak képzelni lehet. Egy fa sem hasonlít a másikhoz, sem kérgét, sem leveleit, sem virágát vagy pedig gyümölcsét illetőleg. A lombkoronákban a legsötétebb zöld a legvilágosabbal és leggyöngédebbel váltakozik, összes árnyalatain végig menve a zöld színnek; közbe-közbe szürke vagy ezüst fényű, selymes pehelylyel fődött aranyárga, vagy piros levelek vegyülnek; ezek alatt függenek az ezerszínű virágfürtök, harangok, és kelyhek, — ragyognak a bíbor piros, sárga, barna gyümölcsök, — szóval, számlálhatlan fokozatokban szebbnél szebb színváltozatok lepik meg a szemlélőt nyomról nyomra, lépésről lépésre. Még nagyobb lesz a meglepetés ha a levelek alakzatát vesszük közelebből szemügyre: apró, nagy, egyes, osztott, szárnyas, borszerű avagy gyöngéd, öblös, karélyos, csipkés, szóval a legkülönfélébb szegélyzetűek, terjedelműek, összetevésűek váltakoznak egymással. Ezek kövérek és nedvdúsak, amazok szárazok mint a pergament és ragyogók; ezek simák, meztelenek, amazok pelyhesek, finom ezüstfényű selyem szálakkal, vagy sűrű kőcczal bevonvák, — és néha csak

*) Más világrészek erdei leírásánál többé vagy kevésbbé, néhol egészen Kabsch előadását követjük.

egyik oldalukon, úgy hogy minden szellő fuvallásra más meg más oldaluk fordulván felénk, a lombzat más és más színben tűnik fel előttünk. És mind ez a legtarkább vagyületben egymással keverve; a miből semmi sem ismétlődik: valóban! nincsen toll, a mely hű képet adjon.

Egy növény sem lép fel tropikus erdőkben társaságban; a mint az alakok, színek, — úgy változnak a fajok is lépten, nyomon. Itt vannak mindenek előtt a karesú pálmák mozgékony, szárnyazott levelű, ernyőalakú koronáikkal a többi fákat jóval felül haladva; mintha fejedelmei volnának az erdőnek, egyenként állanak tiszteletet parancsoló nagyságban a karesú óriások, — ritkaság hogy csoportot képeznének, s ez esetben is a fejedelmi apát kisebb, nagyobb gyermekei, a gyöksarjak veszik körül: a trónörökös, és a vérbeli király fiak. Itt díszlik a hüvelyes gyümölcsű fanemek (*leguminosae*) alakzat változatokban oly dús rendje, melynek fajai szárnyas leveleik, és többnyire pompás színezetű virágfürtjeik által már messziről feltűnnek. Itt van a fajokban gazdag fügefacsalád, nagy, üde zöld színű levél-diszével, s messze kinyúló, léggyökerek által támogatott ágaival. Itt vannak a faserű mályvák, néha oly esetben vastag törzseikkel (*baobab*), széles leveleikkel és pompás, nagyszerű viragkoronáikkal (*carolineae*). Itt vannak a sokszerű csalánok (*urticeae*), néha igen is csodás alakjukkal (*cecropia peltata*, a mely úgy néz ki, mint a karos gyertyatartó), némelyek tejnedvvel ellátva, a mely majd iható mint az állati tej (*galactodendron utile* Hmb. tehénfa), majd ismét a leghathatósabb méreggel vetélkedik (*antiáris saccidóra*). Ugyan ezt lehet mondani a fűtejféleik (*euphorbiaceae*) tejnedvéről is, a mely család gyakori itt, és számos faja jó elő ezen erdőségekben. Itt vannak az örökzöld myrthusok és borostyánok, a vastag törzsű cykadéák fésűsen osztott szárnyas leveleikkel a törzs végén, a cedrelák, sterkuliaceák, melastomeák, bígnóniák, — ezekhez jönnek még a faserű páfránok finom osztású leveleikkel és az óriás füvek. Ezek csak a legfontosabb növény családok; ki számlálhatná elő a nemek és fajok számtalan seregét, melyek százakra és százakra mennek. Így p. Jáva szigetének egy vidéke — más fanemeken kívül több mint 100 füge-fajjal bir. Némely fajokat meg sem lehet különböztetni, miután viráguk és gyümölcük messze fent a

korona levelei közt rejtezkedik, és nincs ember a ki megvizsgálásukra vállalkozhatnék, ha csak a majmok famászó ügyességével nem bír.

Szint oly dúsak színpompa, illat, és alakzat tekintetében a harasztos növények, különösen ott, a hol az erdő valamivel ritkább, vagy pedig folyó, avagy patak szeli át a rengeteget. Ily helyeken a szó legteljesebb értelmében végtelen változatú a levél-képződés, — és a virágzat a legszebb és legtarkább. Mindenek előtt a begoniák tűnnek ki ferde, sok színű, közbe közbe fézmománczú leveleikkel, továbbá a nyíl alakú pettyes caládiák, a konytyvirágfélék és a tarka levelű tradescantiák, a csinos helicóniák, cannacéák, scitaminéák s a t., a pisáng óriási, széltől tépett leveleivel és mázsás súlyú gyümölcs-tömbeivel.

A patak vizét roppant pothas levelek borítják; az általuk képzett sűrű növény-szőnyegen alig bír hozzánk hatni a patak vizének mormogása; e zöld szőnyeget gyöngéd kék, violaszín és piros gesznériák, fukszíák, budláják és justiciák szegélyezik. Pompás hagymás növények (amaryllis, iris, crinum, alströmeriák és barbacéniák) hintázzák nedvdús kocsányaikon koronkint óriás-nagyságu virág-kelyheiket, melyeknek színe a legtisztább fehértől kezdve minden színváltozaton végig megyen egészen a legsötétebb bíbor pirosig és legmélyebb kékig. A bambuszok, apocíneák, arisztolochiák és fás szolonéák közül folyondárok, asklepiadéák, és passziflórák virágos indái tekerődznek fel a fa óriásokra, és huzódnak fáról fára, ágról ágra a legsűrűbb csaliton, lombozaton keresztül, gyönyörű élő virágfüzereket képezve, melyek szépség tekintetében mindent felül múlnak a mit a legmerészebb képzelmű művész össze állíthatna. A fák derekain kúszó pálmák (rotang, calamus-neműek) és a legkülönbözőbb növény-családokba tartozó folyókák (ugynevezett Liának) u. m. cissus, bauhinia, piper, paullinia, bignonia, banisteria s a t. fonódnak, kúsznak fölfelé a vén fügefák és pálmák törzsét egészen elborítva és a kéregbe mélyen beszívódva. Mint Laokoon kígyói fojtják meg a fát a mely őket védte, s végre csak holt hengert ölelnek sovár karjaik, hű képét állítva előnkbe az élődiéknek. Száz meg száz lábnyi hosszúságban fonódnak fáról fára, ivekben függnek le e kötélszerű szárazak a földfelé, és kapaszkodnak ismét fel. Az egész erdőt átszövik minden

irányban. Ezen folyó növények részleg faszerű alkotása okozza főleg a tropikus erdőket annyira jellemző áthatlanságot.

A valódi őserdőbe messze behatni nagyobbára lehetetlen. A folyó és kúszó növényeken kívül különösen a faóriások őseinek korhadó törzsei, melyek a talajt minden]irányban egymáson]keresztül kasúl feküve földik — nehezítik meg az előre hatolást. Ezen óriási, még haláluk után is nagyszerű növény hullák lábnyi magas mohával és páfránynyal, vannak behúzódva; és a korhadó testen már rég új fanövényzet telepedett meg, gyökereit az ősapa korhadó testébe mélyítve be. Különben ilyesmit a mi erdeinkben is láthatni, főleg a fenyvesekben, hanem csak kicsiben. Ha a talapúl szolgáló dölt törzs végkép elkorhadt és széthullott, furcsán néz ki a föld fölött messze kiálló gyökérzet, s a ki a dolog eredetét nem ismeri bámúlva nézi e szabálytalan képződményt.

Legdúsabb azonban és legtarkább az alak változatosság és a színpompa fönn a lombozat között, a hol az élődiék csodás táborra telepedett le, gyakorta egyetlen egy fán a legszebb virágos kertet varázsolva elő. Zagyva keverékben díszlenek itt egymás mellett a broméliák láng piros szirmú virágaikkal, a konytyvirágok néha óriás nagyságú leveleikkel, s nagy levéltölcsértől körözött pákás virágzatukkal, a gyöngéd szinezetű catleyák, az orchideák sokszerű és csodás alakjaikkal s olykor felséges illattal töltve be a léget, a loranthusok remek, fényes bőrszerű leveleikkel, és a finoman szárnyazott levelű páfrányok számtalan serege, melyek között leginkább feltűnik a fészkes páfrány pisángszerű leveleivel; lefelé csüng, folyik fáról fára, leng a szellő által csendesen ingatva a deres bajszerű tillandszia, melynek alakja nem kevésbé hasonlít a mi szakállós zuzmónkhoz, melyet, mint fölnebb a mérsékelt öv zordon vidéki erdei leírásánál említettük, a fenyvekről néha több lábnyi hosszúságban lefügeni látunk.

A növény alakzatok néha annyira össze vissza vannak kuszálni és össze vissza nőve, hogy gyakorta az együvé tartozó törzset, leveleket, virágokat és gyümölcsöket nem lehet megtalálni, valódi növény chaos, — zűr. Főleg ez az oka, és az ágozat, folyónövények s a t. által okozott áthatlanság, hogy gyakran nagyobb állatok is tényleg a fákon élnek és a

földet ritkán, vagy soha sem érintik lábaikkal, sőt hogy a tigris, a jaguár néha a sűrű ág és folyondár fonadékra tova lopózik és a fák lakóit rejtekeiből felriasztja. Valóban ezen áthatlanság igen jellemző tulajdona a trópusi erdőnek, és lényegesen különbözteti meg földünk erdeitől.

Habár a mérsékelt öv erdei főleg növényfajaik társas tenyészte által különböznek a forró öv átjárhatlan és kikémlelhetlen növény zűréstől, mindazáltal nem kell hinni, mintha az egyenlítő vidékén nem jönének elő, habár csak kivételesen is társas életű fák.

Igy p. a tengerpartokon, az újon képződött áradvány talaj, a melyet dagály alkalmával, vagy ha a tenger háborog még a hullámok elborítanak — rhizophorákkal van benőve. Ezek 10—25 láb magas fák, melyeknek törzse sohasem érinti a földet, hanem alsó végén légyökerekre oszlik, a melyek ezen szét oszlási pontból sugár szerűleg mennek szét, mint a házfödél szarufái, sőt azután ismét több több ágra oszlnak. Dagály alkalmával víz alatt vannak e gyökerek, apálykor azonban meztelen állanak s áthatlan czölöpzethez hasonlítanak, mely között a csodás tengeri állattenyészet hemzseg. Ehhez jön még a ragyogó bőrszerű levélzet, a mely között a nagy, jáczint piros virágok díszlenek és hosszú gyümölcs beczők kandikálnak ki: — bizonyára egyike a trópusi világ legsajátoszerűbb és legjellemzetesebb képeinek.

Yukatan félszigetén, a tengerpart hosszában kampese fa erdők (*Hematoxylon campechianum*) nyúlnak el: a melyekben nem találni más fajú fát, még csepőtét sem.

A phitelepha makrokarpa is (R. P.), egy pandánus faj, a mely külsejére nézve az olaj pálmához (*elaeis guineensis*) hasonlít, ligetszerű csoportozatokban tenyészik Panamán. Ezen növény törzse kúszik, és csak vége emelkedik fel valami 4—6 lábnyira a föld fölé, és ott 18—20 láb hosszú, szárnyas levél csoportban végződik.

Indiában a Ghaut hegység hosszában elnyúló erdőségek harmadrésze katehu-ákáczból áll, különben pedig egy más hüvelyes növény, a szép búta frondosa az uralgó. A Himálája hegységben végre, a Nepal mellett elterülő óriási Szal nevű erdő főleg shorrea robusta, egy diptokarpea nemű fából áll.

Bár mily nagy is legyen a trópusi erdő gazdagsága illat, szépség és sokszerűség tekintetében, még sincs az az üdítő, kedves hatása kedélyünkre, látérzékeinkre, mint az európai lombdönek. Senki sem képes, még fényes nappal sem menekülni valami komor érzéstől, a mely által ezen erdőkben önkénytelenül meglepetik az ember. Talán az a tarka vegyületű zűr, a melylyel a szemlélő végtelen változatosságban levélről levélre, virágról virágra, gyümölcsről gyümölcsre, törzsről törzsre találkozik és a mindenfelé elterjedő átható illat; hat leverőleg a szellemre és az idegekre; azonban más szokatlan benyomások is gyakorolják reánk hatásukat. Így, belseje ezen erdőknek igen is mély árnyékban fekszik és a teljes napfényből igen is egyszerre lépünk e nedves, hús árnyékba. A trópusi kék ég legkissebb darabkáját sem pillanthatjuk meg a sűrű lombozaton át. Bár mily változatos és csodaszerű legyen is a fák alakja, — az uralgó homályban csak hiányosan, mintegy kísértetszerűleg lép előnkbe. A fák derekain felfutó folyondárok lefüggő, mintegy titkos kéz által himbált indáikkal, közbe közbe a fehéres Usneák a törzseket behúzó sötétzöld páfrányok és mohák között, még csak emelik e kísérteties kinézet, a mely végre valóban borzadályossá válik a nedves és hideg hőmérséklet következtében. (A hőmérő egészen a 12-ik fokra esik le.) Emeli még ezen leverő és borzadályos benyomást éjnek idején az állatok rémes vegyületű kiáltása.

Nyugalom és mély csend honol hazánk erdeiben éjnek idején: a területök alatt pedig csak az éj beálltával kezdi lételének hangok által adni jelét az ott annyira dúsz állatélet. Most indul a nagy és apró vadak sokasága a patak felé szomját enyhítendő; az aljazaton elszórt galyak ropognak az elefánt nehéz lépései alatt, míg a jaguár hallatlanul sikamlilik tovább; a ragadozók most kezdik meg a vadászatot: a fák koronáinak sűrű galy- és folyondár-lónalékán bizton futva úz vérszomjas tigris jajgatva ordító majmokat; ezen szerencsétlenek rémült kiáltása közé állmukból fölvert papagályok s más madarak káromgása vegyül; minden felől a sokféle, macska és kutya fajhoz tartozó állatok üvöltése, ugatása üti meg füleinket hármóniatlan hangzavarban, s a távolból a bölömbika (Amerikában) borzalmas bömbölése hallatszik át hozzánk.

Még maguk a rovarok is, elhagyva eddigi nyugalmas helyeiket a levelek alatt, dongva bongva segítik emelni e hangzavart; szóval úgy látszik, mintha az éji erdő, állathangokban akarna túltenni a nappali szín- alak- és illat sokféleségén.

Borzasztó azonban és félelem gerjesztő az erdőben való tartózkodás midőn az orkán dühöng vagy pedig midőn az esős évszak idején a téritők alatt oly gyakori zivatar tombol. Szavakkal lehetetlen visza adni azt a zúgást, dörgést, csikorgást, üvöltést, zuhogást, a mely e nagyszerű természeti jelenetben egy akkorddá össze olvadva ostromolja hallérzeinket úgy hogy szinte elkábulunk belé. Ha jön a zúgó vihar és a roppant fák koronáit megrázza, törzseiket, ágait egymáshoz veri, úgy hogy nyögnek belé s fájdalmasan csikorognak, és mint gyenge játékszer törnek darabról darabra szerte szét a féke vesztett elem örült kezeiben: az élődi növényeket rakásonként hányja le a vész a bitorolt büszke magas polcáról, a fák tetejéről, s az óriás gyümölcsök tömegestől potyognak le a földre, estükben az ágakhoz, törzsekhez csapódva, s többnyire kőkemény héjuk darabokra törve, vagy a nedvdúsak szerte locsesanva. Roppant folyondárok kötészerű indái, mint czérna szálak szakadoznak ketté, és az elszáradt ágak, elélemedett törzsek tompa zuhanással végódnak a földhöz. Közbe a szünni nem akaró menydörgés eget földet rázó moraja, az eső zúgása, a mely nem cseppenként, de szakadva mint vízesés omlik le a fellegekből s az erdő lakosainak rémült vonítása, ordítása, bömbölése vegyül. A természet összes elemei harcolni látszanak az uralomért: oly jelenet ez, mely nagyszerűségében arra való, hogy az elbizakodott emberben a természeti erők roppant hatása iránt tiszteletet ébreszsen.

De a mily gyorsan támadt a zivatar, oly hamar is tűnik. Nemsokára ismét a tiszta ég kék harangja borúl az illatos erdő fölé, s míg a függőleges, izzó napsugarak hasztalan igyekeznek a sűrű lombozaton keresztül bejutni az erdő titkos beljébe, úgy látszik mintha az összes állatvilág a kiállott rémületet kipihenendő rejtekeibe huzódott volna vissza a legsűrűbb levélzet mögé, a legsötétebb árnyakba; oly csendes, oly nyugodt minden. De nem, — — halgassuk csak! a levelek között, az alsó légré-

tegekben lassú zongás, zümmögés támad, és majd halkabban, majd hangosabban számtalan hangváltozatban a rovarok szárnyas és szárnyatlan millióinak hangja hallatszik. Azonban lassankint elhalgatnak, s csak ha az éj sötét árnyaival borítá be az erdőt, akkor kezdik újra ezernyi hangú hangversenyüket az apró zenészek. (Vége következik).

Illés Nándor.

A nm. m. k. Belügyministeriumnak az urbéri birtok-szabályozást illető rendelete.

Az urbéri birtok-szabályozás minden nemére vonatkozólag kezelt legfelsőbb rendeletek az ideiglenes törvénykezési szabályok VI. része által a legközelebbi törvényhozás intézkedéseig anyagi tekintetben továbbra is hatályban fentartatván, alaki tekintetben ezen ügyek keresztülvitelére az 1836. 1840. és 1848. évi törvényekben megállapított eljárás és bíróságok állítottak vissza.

Ennek folytán, habár az urbéri rendezés és tagosítás nemkülönben a legelőelkülönítés és erdőkihasítás iránt folyamatban lévő perek, valamint az úri s jobbágyi viszonyból eredő egyéb jogi kérdések végleges elintézése az illetékes urbéri bíróságok hatásköréhez tartozik: mindazáltal, ha ezen peres ügyekben időközben teendő intézkedés szükségessége áll elő, akkor a politikai hatóságok kötelesek a birtokállapotot az 1853. évi márczius 2-án kelt legfelsőbb birtokrendezési szabályok 49. §-a értelmében ideiglenes határozat által fenntartani.

Oly czélból tehát, hogy a közigazgatási hatóságoknak e tekintetben illetékessége s illetőleg a folyamodási rend iránt több oldalról felmerült kétely eloszlattassék, és az eljárás egyöntetűsége elérthessék, különösen pedig, hogy az e részben fenálló törvényeknek, tekintettel az alkotmányos hatóságok működésének visszaállítására, érvény szereztessék: a megye közönségének miheztartás és további intézkedés végett kijelenteni kívántam, hogy

1. Az 1853. évi márczius 2-án kelt legfelsőbb rendelet által szabályozott úri jobbágyi viszonyból eredő panaszok megvizsgálására és